

Näringsutskottets betänkande

1983/84:18

om import- och exportreglering (prop. 1983/84:61)

Ärendet

I detta betänkande behandlas

dels proposition 1983/84:61 om ny import- och exportreglering,

dels en motion som har väckts med anledning av propositionen,

dels en motion från allmänna motionstiden år 1983 om viss export av metallskrot.

Propositionen och motionerna redovisas i det följande.

Propositionen

Förslag

I proposition 1983/84:61 (utrikesdepartementet) har regeringen – efter föredragning av statsrådet Mats Hellström – föreslagit riksdagen att antaga förslag till

1. lag om ändring i lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område,
2. lag om ändring i lagen (1974:226) om prisreglering på fiskets område,
3. lag om upphävande av kungörelsen (1947:82) angående allmänt importförbud och kungörelsen (1950:324) angående allmänt exportförbud.

Regeringen har genom propositionen vidare

dels lämnat riksdagen tillfälle att yttra sig över ett inom utrikesdepartementet upprättat förslag till ändring i valutaförordningen (1959:264),

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om en ny import- och exportreglering.

Lagförslagen finns på s. 2–7 i propositionen.

Huvudsakligt innehåll

Enligt kungörelser från år 1947 och år 1950 råder f. n. allmänt förbud mot att utan tillstånd (licens) importera eller exportera varor. Licensmyndigheter är kommerskollegium och statens jordbruksnämnd. Efter hand har emellertid det övervägande antalet varor undantagits från licenskravet, varigenom det allmänna förbudet i praktiken har kommit att sättas ur spel. Besluten om sådana undantag, s. k. frilistning, är talrika. Den nuvarande import- och exportregleringen har till följd härav blivit svårtillgänglig.

Den nya import- och exportregleringen innebär att det allmänna förbudet ersätts med en allmän frihet att införa och utföra varor. För licensbeläggning skall krävas direkta föreskrifter i författningsform. Någon förändring av det faktiska frilistningsläget åsytas inte. Den nya regleringen avses träda i kraft den 1 april 1984.

Motionerna

Yrkanden

Den motion som har väckts med anledning av propositionen är 1983/84:264 av Christer Eirefelt (fp) och Hugo Bergdahl (fp), vari hemställs att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en gradvis avveckling av licenstagningen på textil- och konfektionsvaror,
2. som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om undantag från förordningens tillämpning för vissa varor,
3. som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om att undvika en skärpning av hemtagningssystemet.

Den motion som har väckts under allmänna motionstiden år 1983 och behandlas här är

1982/83:487 av Anita Bråkenhielm (m), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär ändring i kungörelsen (1950:324) om allmänt exportförbud på sådant sätt att företag i tillverkningsindustrin medges tillfällig utförelse för bearbetning av metallskrot avsett för återtagning och återanvändning i den egna tillverkningen.

Motivering

Utgångspunkten för de tre yrkandena i motion 1983/84:264 (fp) är omsorg om frihandeln. Man bör vara mycket restriktiv när det gäller att inskränka frihandeln, anser motionärerna. En friare handel med textil- och konfektionsvaror är, uttalar de, inte bara ett intresse för konsumenterna utan också ett viktigt led i strävandena att förbättra u-ländernas exportmöjligheter. Motionärerna anser vidare att skyddet för sådana varor som i huvudsak skall säkerställa ett fritt åsikts- och informationsutbyte bör förstärkas genom att de helt undantas från förordningens tillämpning. Vidare hänvisar motionärerna till och upprepar den kritik som från moderata samlingspartiets och folkpartiets sida i ett tidigare sammanhang (NU 1982/83:42 res. 15) riktades mot skärpningar i det s. k. hemtagningssystemet. Systemet innebär i korthet att en importör som har regelbunden importverksamhet under vissa förhållanden kan få ta hand om och förfoga över varorna redan innan de har förtullats.

I motion 1982/83:487 (m) anføres att det sätt varpå bestämmelserna om

allmänt exportförbud tillämpas får absurda konsekvenser när det gäller handeln med metallskrot. Industriföretag i metallbranschen kan sålunda i praktiken inte föra ut skrot som skall upparbetas utomlands för att därefter återanvändas i tillverkningen i Sverige. Handlar det om mässingsskrot måste i stället ett svenskt företag med monopolställning användas, vilket innebär en 15-procentig kostnadshöjning. Enligt motionären berörs enbart i armaturbranschen uppskattningsvis 2 500 anställda av de negativa konsekvenserna av exportförbudsreglerna.

Utskottet

I Sverige råder i formellt hänseende generellt förbud mot att utan tillstånd (licens) införa eller utföra varor. Förbuden har intagits i kungörelser från åren 1947 och 1950. I realiteten är förbuden i väsentliga delar upphävda genom att flertalet varor har frilistats enligt beslut antingen av någon av de båda licensmyndigheterna på området – kommerskollegium och statens jordbruksnämnd – efter bemyndigande av regeringen eller direkt av regeringen. För jordbruksvaror och fisk finns särskilda import- och exportregleringssystem grundade på lagarna om prisreglering på jordbrukets område och om prisreglering på fiskets område. Värdet av de licensbelagda varorna understiger 5 % av värdet av den totala importen resp. exporten. Genom att undantagen från de generella förbuden finns i åtskilliga beslut har import- och exportregleringen med tiden blivit svåröverskådlig.

De allmänna förbudskungörelserna har inte tillkommit i den ordning som föreskrivs i den nya regeringsformen och har därför fortsatt giltighet endast med stöd av regeringsformens övergångsbestämmelser.

En särskild utredare har haft i uppdrag att företa en genomgripande översyn av reglerna om import och export. Utredaren avlämnade hösten 1982 betänkandet (Ds H 1982:4) Föreskrifter om import och export. I betänkandet föreslogs en formell omläggning av regleringen. Betänkandet har remissbehandlats och ligger jämte de synpunkter som har framförts av remissinstanserna till grund för förslagen i den nu aktuella propositionen.

I propositionen föreslås att riksdagen skall antaga vissa lagförslag. Vidare lämnas riksdagen tillfälle att yttra sig över ett förslag till ändring i valutaförordningen (1959:264). Härjämte bereds riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om en ny import- och exportreglering. Denna avses i huvudsak bli utformad enligt följande.

De allmänna import- och exportförbuden upphävs. Det blir alltså i princip fritt att föra in och föra ut varor. Vid behov skall dock krav på licens kunna uppställas. Någon förändring av det faktiska omfånget när det gäller antalet frilistade varor eller varugrupper åsyftas inte. Föreskrift om licens skall meddelas genom författning. Vissa grundläggande bestämmelser beträffande licens skall meddelas i en särskild förordning, import- och exportregleringsförordningen, som utfärdas av regeringen. Dessa bestämmelser omfat-

tar även de varor som nu regleras genom de båda prisregleringslagarna på jordbrukets och fiskets områden. Förordningen skall tillämpas om regering-
en eller, efter regeringens bestämmande, en licensmyndighet föreskriver att
en vara inte får införas eller utföras utan särskilt tillstånd. Förordningen
innehåller föreskrifter om de båda licensmyndigheterna, fördelningen av
varor dem emellan, licensmyndigheternas befogenheter och skyldigheter i
samband med licensgivning, undantag från licenstvång samt ansvars- och
besvärfrågor. Närmare föreskrifter om licenstvång avser regeringen att
samla i särskilda förordningar, varav en för varor på jordbrukets område och
en för varor på fiskets område. Härtill kommer en förordning om import och
export av vissa varor.

Import- och exportregleringsförordningens bestämmelser om undantag
från licenstvång skall enligt förslaget kunna tillämpas generellt för vissa i
förordningen angivna varor eller avse varor som i princip är licensbelagda
men som förs in eller ut för särskilda ändamål eller under särskilda
omständigheter. Till den första kategorin hör varor som intas i en särskild
frilista av samma typ som de frilistor som nu återfinns i bilagor till de
allmänna förbudskungörelserna. Det rör sig i huvudsak om böcker, tidningar
och frimärken, dvs. varor som är av särskild betydelse för ett fritt åsikts- och
informationsutbyte. Ingår sådana varor i en större varugrupp som licensbe-
läggs förblir de frilistade varorna licensfria om det inte i licensföreskrifterna
särskilt anges att även de skall inkluderas.

Utskottet finner det välmotiverat att regleringen på import- och exportom-
rådet nu moderniseras. Det skulle, som framhålls i propositionen, vara grovt
missvisande att fortsätta med en ordning som innebär ett allmänt export- och
importförbud, när – såsom är fallet – i själva verket endast en mindre del av
in- och utförseln är licensbelagd. Utskottet ser därför med tillfredsställelse
att en sådan modernisering nu kommer till stånd och har inget att invända
mot de huvudlinjer i den föreslagna regleringen som skisseras i propositi-
onen. Av särskild betydelse är givetvis att det nya regleringssystemet kommer
att stå i bättre överensstämmelse med regeringsformen än den nuvarande
ordningen. Med det sagda föreslår utskottet att riksdagen lämnar utan
erinran vad som i propositionen anförs om huvuddragen i det föreslagna
regleringssystemet. Vissa särskilda frågor rörande regleringen tar utskottet
upp i det följande.

Som framgår av propositionen förutsätter regeringens förslag att vissa
ändringar görs i lagarna om prisreglering på jordbrukets och fiskets
områden. Vidare läggs fram förslag till lag om upphävande av kungörelserna
om allmänt importförbud och om allmänt exportförbud. Utskottet tillstyrker
lagförslagen i fråga.

I det följande behandlar utskottet propositionen endast i den utsträckning
det föranleds av motionsyrkandena. Därjämte tar utskottet upp en fråga
rörande tolkningen av begreppet "betalning" i förslaget till förordning om
ändring i valutaförordningen (1959:264).

I motion 1983/84:264 (fp) begärs ett tillkännagivande av riksdagen om att skyddet för varor vilkas huvudsakliga syfte är att säkerställa ett fritt åsikts- och informationsutbyte – böcker, tidningar, frimärken etc. – bör förstärkas genom att de helt undantas från den föreslagna import- och exportregleringsförfordningens tillämpning.

Samma förslag har framförts av en av remissinstanserna – kammarrätten i Stockholm – men avvisats av föredragande statsrådet. Utskottet delar dennes uppfattning att systemet med frilistor – med den utformning det avses få enligt propositionen – utgör tillräcklig garanti för att angelägna tryck- och yttrandefrihetsrättsliga intressen inte eftersätts och att det inte bör komma i fråga att helt undanta de nu aktuella varorna från förfordningens tillämpning. Som framhålls i propositionen bör det alltid finnas en möjlighet att reglera in- och utförseln även för dessa varor. Det aktuella yrkandet i motionen avstyrks därför.

I motion 1982/83:487 (m) föreslås att licenstvånget såvitt avser export av metallskrot skall upphävas när det gäller tillfällig utförsel för bearbetning av skrot avsett att återtas och återanvändas i exportörens egen tillverkning. En följd av licenstvånget är enligt motionären att varor baserade på mäsingskrot blir 15 % dyrare att tillverka på grund av högre bearbetningskostnader i Sverige.

Utskottet har erfarit att – efter det att motionen väcktes – kommerskollegium har fått regeringens uppdrag att se över licensreglerna såvitt gäller metallskrot. Resultatet av kollegiets översyn bör, anser utskottet, inte föregripas. Riksdagen bör därför inte rikta någon sådan framställning till regeringen som begärs i motionen. Denna avstyrks följaktligen.

Den nyssnämnda motionen 1983/84:264 (fp) innehåller även ett yrkande om att licenstvånget för textil- och konfektionsvaror gradvis skall avvecklas. En nödvändig industrialisering av de fattiga länderna skulle därigenom underlättas, säger motionärerna.

Utskottet vill framhålla att förslagen i förevarande proposition inte tar sikte på någon ändring av de materiella bestämmelserna när det gäller exempelvis licenstvång för enskilda varor eller varugrupper. Den fråga som aktualiseras i motionen bör, menar utskottet, lämpligen tas upp i ett vidare teknopolitiskt sammanhang och alltså inte föranleda något särskilt uttalande från riksdagens sida i det nu aktuella sammanhanget. Motionen avstyrks sålunda i denna del.

Riksdagen beslöt våren 1983 om en uppstramning av det s. k. hcmtagningssystemet (se s. 2). I motion 1983/84:264 (fp) upprepas tidigare kritik mot denna åtgärd. Motionärerna begär ett tillkännagivande om att systemet inte bör skärpas. Yrkandet föranleds av att regeringen i den nu aktuella propositionen anmäler att kommerskollegium som ett led i verkställandet av uppstramningen har meddelat vissa föreskrifter om begränsning av rätten att

hantera oförtullade varor. Detta har skett efter ett särskilt bemyndigande av regeringen i förordningen (1983:781) med bemyndigande för kommerskollegium att meddela föreskrifter om begränsning i rätten att hantera införselregerade varor. I propositionen föreslås nu att bestämmelsen i denna förordning förs över till import- och exportregleringsförordningen.

Utskottet anser att det inte finns anledning för riksdagen att nu ompröva sitt beslut rörande hemtagningssystemet, allra helst som skärpningen av detta träder i kraft först den 1 januari 1984 och några effekter av de nya bestämmelserna alltså inte har hunnit visa sig. Riksdagen bör således inte göra något sådant uttalande i ämnet som begärs i motionen, vilken avstyrks i detta hänseende.

Som nämnts lämnar regeringen i detta sammanhang riksdagen tillfälle att yttra sig över ett förslag till ändring i valutaförordningen (1959:264). Förslaget innebär att i förordningen införs en ny paragraf 9 a, som föreskriver att, om inte riksbanken medger annat, vederlag i form av betalning skall utgå för varor som utförs ur landet. F. n. gäller att kommerskollegium och jordbruksnämnden har befogenhet att meddela tillämpningsbestämmelser som rör valutor vid importaffärer. I propositionen anförs att i det nya stadgandet skall med betalning förstås användning av sådana betalningsmedel som anges i 1 § valutaförordningen, dvs. sedlar och skiljemynt samt växlar, checkar och andra penninganvisningar.

Med anledning av denna precisering vill utskottet framhålla att den beloppsmässigt alldeles dominerande formen för internationella betalningar är kontobetalningar. Enligt 10 a § andra stycket valutaförordningen skall med betalning genom valutabank i vissa fall jämföras betalning genom avräkning i kontokurantförhållande. Även nu berörda former av betalningar bör enligt utskottets mening omfattas av den föreslagna bestämmelsen. Riksdagen bör göra ett tillkännagivande av den innebörden till regeringen.

I övrigt har utskottet ingen invändning mot den föreslagna regleringen på valutaområdet.

Utskottet hemställer

1. beträffande *huvuddragen i import- och exportregleringen*
att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:61 i ifrågavarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
2. beträffande *lagförslagen*
att riksdagen antar de i proposition 1983/84:61 framlagda förslagen till
 - a) lag om ändring i lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område,
 - b) lag om ändring i lagen (1974:226) om prisreglering på fiskets område,

- c) lag om upphävande av kungörelsen (1947:82) angående allmänt importförbud och kungörelsen (1950:324) angående allmänt exportförbud,
3. beträffande *varor av särskild betydelse för åsikts- och informationsutbyte*
att riksdagen avslår motion 1983/84:264 yrkande 2,
 4. beträffande *licensvång för metallskrot*
att riksdagen avslår motion 1982/83:487,
 5. beträffande *licensvång för textil- och konfektionsvaror*
att riksdagen avslår motion 1983/84:264 yrkande 1,
 6. beträffande *hemtagningsystemet*
att riksdagen avslår motion 1983/84:264 yrkande 3,
 7. beträffande *ändring i valutaförordningen*
att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:61 i ifrågavarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Utskottet hemställer dessutom

att detta ärende avgörs efter endast en bordläggning.

Stockholm den 15 december 1983

På näringsutskottets vägnar

NILS ERIK WÅÅG

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Tage Sundkvist (c), Gunnar Nilsson i Stockholm (s), Lennart Pettersson (s), Sten Svensson (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Karl-Erik Häll (s), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Jörn Svensson (vpk), Birgitta Johansson (s), Per-Richard Molén (m), Bo Finnkvist (s), Lars Ahlström (m) och Per-Ola Eriksson (c).

Reservationer

av Sten Svensson (m), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Per-Richard Molén (m) och Lars Ahlström (m)

1. Varor av särskild betydelse för åsikts- och informationsutbyte (mom. 3)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Samma förslag" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

De nu gällande förbudskungörelserna omfattar, som framgår av propositionen (s. 10), inte alla varor. För de undantagna varorna finns särskilda

regleringar, som har till ändamål att tillgodose andra än rent handelspolitiska syften. Enligt utskottets mening finns det skäl att göra ett liknande undantag för varor och varugrupper som är av särskild betydelse för ett fritt åsikts- och informationsutbyte. Det bör givetvis finnas en möjlighet att reglera in- och utförseln även av sådana varor, men utskottet ifrågasätter om inte ett beslut härom bör kräva medverkan från riksdagens sida i varje enskilt fall. Utskottet anser att riksdagen bör rikta ett uttalande av den innebörden till regeringen. Därmed tillgodoses det nu aktuella yrkandet i motion 1983/84:264 (fp).

dels att utskottet under 3 bort hemställa

3. *beträffande varor av särskild betydelse för åsikts- och informationsutbyte*

att riksdagen med anledning av motion 1983/84:264 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Licenstvång för textil- och konfektionsvaror (mom. 5)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse.

Licenstvånget är ett av flera importbegränsande moment i samband med handeln med tekovaror. Enligt utskottets uppfattning skulle på lång sikt alla tjäna på en friare handel även med dessa varor. Konsumenterna skulle få billigare varor och ett större urval. Utvecklingsländernas exportmöjligheter skulle förbättras och därmed även deras chanser att utveckla sin industri. Utskottet delar med hänsyn härtill motionärernas uppfattning att licenstvånget gradvis bör avvecklas när det gäller textil- och konfektionsvaror. Riksdagen bör göra ett uttalande av den innebörden. Motion 1983/84:264 (fp) tillstyrks alltså såvitt nu är i fråga.

dels att utskottet under 5 bort hemställa

5. *beträffande licenstvång för textil- och konfektionsvaror*

att riksdagen med anledning av motion 1983/84:264 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Hemtagningssystemet (mom. 6)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "detta hänseende" bort ha följande lydelse:

Den kritik från näringslivet som har följt på riksdagens beslut våren 1983 om en skärpning av hemtagningssystemet visar enligt utskottets uppfattning att beslutet härom var illa underbyggt. Som framhölls när frågan behandla-

des (NU 1982/83:42 res. 15) är skärpningen protektionistisk till sin natur. Effekten kan antas bli att tekoimport från utvecklingsländerna i stor utsträckning ersätts med import från EG- och EFTA-länder. Resultatet härav blir en fördyring av tekoprodukterna. De ökade kostnaderna får bäras av konsumenterna. Härtill kommer att varken transport- eller lagringshanteringen är anpassad till de nya handläggningsrutiner som krävs. Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att riksdagen, i enlighet med vad som föreslås i motion 1983/84:264 (fp), som sin mening ger regeringen till känna att den föreslagna skärpningen inte bör komma till stånd.

dels att utskottet under 6 bort hemställa

6. beträffande *hemtagningssystemet*

att riksdagen med anledning av motion 1983/84:264 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

